

**LATIFALAR TARJIMASIDA PRAGMATIK BIRLIKLARNING QAYTA
IFODALANISHI (O'ZBEK VA INGLIZ LATIFALARI)**

Dildora Umaraliyeva Taxirjanovna

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti 3-kurs mustaqil
izlanuvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek va ingliz latifalari va so'z o'yinlarining uslubiy-pragmatik xususiyatlari va o'ziga xosligi haqida so'z boradi. So'z o'yinlarining, jumladan latifalarning paydo bo'lish tarixiga nazar solinadi. Shuningdek, so'z o'yinining jahon tilshunosligining tadqiqot obyekti sifatida o'rganilishi hamda latifalarning paydo bo'lish tarixiga nazar solinadi. Ingliz va o'zbek tilshunosligida latifalar matnining o'rganilishiga oid manbalarga e'tibor qaratiladi. Latifalarning bosh qahramoni bo'lmish Afandi obrazi bilan bog'liq misollar tahlil qilinadi va xulosalar beriladi.*

Kalit So'zlar: *latifa, badiiylik, til xususiyatlari, tarjima, madaniyatlararo aloqalar, iboralar, madaniy differensiya, tarjima nazariyasi, so'zlashuv uslubi.*

Latifalar – xalq og'zaki ijodining ajoyib namunasidir. Ular nafaqat kulgili va qiziqarli bo'lishi bilan ajralib turadi, balki milliy mentalitetni, qadriyatlarni va tilni aks ettiruvchi muhim badiiy shakl sifatida ham katta ahamiyatga ega. Har bir tilning o'ziga xos sintaktik va leksik xususiyatlari mavjud bo'lib, bu xususiyatlar latifalarning o'ziga xos shakllanishiga ta'sir qiladi. Latifalarning tarjimasida jarayonida bu xususiyatlar juda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ba'zi leksik va grammatik qatlamlar boshqa tilga to'g'ri tarjima qilishda qiyinchiliklar yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, o'zbek tilidagi latifalar va ularning boshqa tillarga tarjimasida orqali badiiylik va til xususiyatlarini tahlil qilish, nafaqat tarjima nazariyasini, balki madaniyatlararo aloqalarni ham chuqurroq o'rganish imkonini beradi. Latifalar o'zbek tilida yirik badiiy janr sifatida namoyon bo'ladi va ular o'zining tili, uslubi va mazmuni bilan ajralib turadi. O'zbek latifalarida ko'pincha milliy tilning boyligi, tili

va uslubi orqali xalqning dunyoqarashi va fikrlash tarzini aks ettiradigan elementlar mavjud. O'zbek latifalarida ko'pincha sozlash, ikkinchi ma'nolilik, badiiy ta'sir va kulgu orqali madaniyatdagi turli qatlamlar ifodalanadi. Tarjima jarayonida latifalarning badiiyligi va til xususiyatlarini saqlash o'ziga xos

qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. O'zbek tilidan boshqa tillarga tarjima qilishda ko'pincha badiiy ta'sir, leksik boylik va madaniy xususiyatlar yo'qolishi mumkin. Shu bilan birga, tarjimaning til xususiyatlari ham ba'zan badiiyligni buzadi. Masalan, o'zbek tilidagi so'zlar yoki iboralar, boshqa tildagi to'g'ri ekvivalentlari yo'qligi sababli, tarjimadan so'ng o'zgaradi. O'zbek latifalari boshqa tillarga tarjima qilinganida, ba'zan ularning badiiyligi va kulguli ta'siri saqlanmaydi. Misol uchun, o'zbekcha "Qushni o'zidan yuqori ko'rgan odam" latifasi ingliz tiliga "A person who sees the bird higher than itself" deb tarjima qilinsa, mazmun to'g'ri berilgan bo'lsa-da, kulguli ta'sir yo'qolishi mumkin. Buning sababi esa, o'zbek tilida bunday ibora orqali kulguli obrazlar yaratish osonroq bo'ladi, ammo ingliz tilida shu ma'noni berish uchun boshqa usullar kerak bo'lishi mumkin.

Xalq latifalari hajviy mazmundagi matn turlaridan biri bo'lganligi tufayli ko'p vaqtlardan buyon tadqiqotchilar diqqatini o'ziga jalb etib kelmoqda. Latifalar barcha xalqlarga xos badiiy janr turlaridan biri bo'lib, ularning matni jahon tilshunosligida muayyan lingvistik hodisa sifatida ilmiy- nazariy jihatdan nisbatan ancha keng tadqiq etilgan. Biroq latifalar matni o'zbek tilshunosligida haligacha chuqur o'rganilmagan bo'lib, hajviy matnlarning o'rganilishiga doir Sh.Abdurahmonov, H.Dusmatov, Y.Madaliyev kabi tadqiqotchilar ishlarining ahamiyatini ham alohida ta'kidlab o'tish o'rinlidir. Yevropa ilmida yetarlicha o'rganilgan bir nechta so'z o'yinlari (igra slov, kalambur), anekdotlar o'zbek tilshunosligida shu kunga qadar maxsus o'rganilmaganligi, jumladan, latifalarning lingvostilistik jihatlarini yoritishga bag'ishlangan ishlar mavjud emasligi, latifalarning ifoda imkoniyatlari, nutqda so'z o'yinlarining usul va vositalari alohida tadqiqot sifatida tekshirilmaganligi bu borada jiddiy tadqiqotlar olib borish lozim ekanligini taqozo etadi. So'z o'yinlari o'zbek milliy so'z san'ati hisoblangan askiya matni misolida, latifalar kontekstida hamda badiiy nutq ko'rinishida tadqiq etildi.

Biroq soʻzlovchining yashirin maqsadi, subyektiv munosabati bilan aloqadorlikda yuzaga chiquvchi keng qamrovli lingvostilistik hodisa hisoblangan soʻz oʻyinlari turli nutq koʻrinishlari misolida maxsus oʻrganish hamon dolzarbligicha qolmoqda.

Latifalar badiiy janr sifatida til va madaniyatning oʻziga xosligini aks ettiradi. Oʻzbek tilidagi latifalar tarjimasida jarayonida esa, badiiylik va til xususiyatlarini saqlash uchun tarjimachi maxsus usullarni qoʻllashi kerak. Tarjima jarayonida baʼzan baʼzi leksik va grammatik elementlarning yoʻqolishi mumkin, ammo madaniyatlararo aloqalar va til xususiyatlarini tushunish orqali tarjima yanada boy va mazmunli boʻlishi mumkin. Shuning uchun, latifalar orqali tilning badiiylikni va madaniy xususiyatlarini chuqurroq oʻrganish, nafaqat tarjima nazariyasini, balki xalqning oʻziga xos dunyoqarashini ham yanada yaxshiroq tushunishga imkon beradi. Latifalar oʻzbek tilining badiiy imkoniyatlari orqali xalqning fikrlash tarzini, qadriyatlarini va madaniyatini aks ettiruvchi muhim badiiy shakl hisoblanadi. Tarjimaning asosiy vazifasi – latifaning kulguli va badiiy ifodasini boshqa tilga imkon qadar toʻliq oʻtkazishdir. Bunda til xususiyatlari, madaniyatlararo farqlar va tarjima strategiyalarining oʻrni katta. Latifalarning tarjimasida jarayonida madaniyatlararo aloqalar, tilning semantik xususiyatlari va badiiy tafsilotlar saqlanishi lozim. Shuning uchun latifalarning badiiylikni va til xususiyatlarini chuqur tahlil qilish, nafaqat tarjima nazariyasini, balki madaniyatlararo muloqotni ham chuqurroq oʻrganishga imkon yaratadi. Buni va madaniyatini inobatga olishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Communication Process. " Educational Administration: Theory and Practice 30.5 (2024): 2500-2503.
2. Fuzaylova, Nargiza Abdusamatovna. "ANALYSIS OF THE EXPRESSION AND SPECIFIC CHARACTERISTICS OF NEOLOGISMS IN TRANSLATION. " Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi 21.2 (2024): 175-180.
3. Hamidov, X., & Abdullayeva, M. (2024). Alternative Versions and Functional Characteristics of Phraseologists in Uzbek. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(3), 51-54.